

امتحان نهایی فلسفه دوازدهم

۱- تعیین کنید کدام عبارت صحیح و کدام عبارت غلط می باشد.

- ۱- علت اینکه «مغایرت وجود و ماهیت» مقدمه طرح مباحث جدیدی در فلسفه قرار گرفت، توجه خاص ابن سینا بود.
- ۲- قضیه «درخت نامی است» از نظر حمل، شبیه به قضیه «هوا جسم است» می باشد.
- ۳- این عبارت که «در اطراف ما اشیای فراوانی وجود دارند که هم چیستی آنها را می شناسیم و هم از هستی شان خبر داریم، بهتر و دقیق تر، تمایز وجود و ماهیت را نشان می دهد.
- ۴- با توجه به نسبت های سه گانه در قضایا، حمل «گرد بر دایره» همچون حمل «فرد بر عدد اول» است.
- ۵- رابطه علیت را می توان به رابطه نظم میان اجزای ساعت تشبیه نمود که یکی به دیگری وابسته است.
- ۶- دیوید هیوم، همچون فلاسفه مسلمان معتقد است اینکه یک رابطه ضروری میان طلوع خورشید و روشنی زمین باشد، چنین چیزی با حس قابل مشاهده نیست.
- ۷- علت تامه باعث برطرف شدن ذات ممکن الوجود اشیاء و تبدیل آنها به واجب الوجود بالغیر می شود.
- ۸- کوشش برای شناخت ویژگی های هر شیء و پی بردن به تفاوت آن با سایر اشیاء، نتیجه اعتقاد به اصل وجوب و ضرورت است.
- ۹- پذیرش معنای چهارم و اول اتفاق می تواند ناشی از علم ناقص و جهل ما باشد.
- ۱۰- این تصور که جهان بر اثر انفجار یک ماده بسیار فشرده گسترش یافته، علت نخستین را نفی می کند.
- ۱۱- تمام فیلسوفانی که به انکار خدا می پردازند، غایت مندی جهان را نیز انکار می کنند.
- ۱۲- ارسطو در برهان اثبات خدا، تلاش می کند خداوند را در جایگاهی قرار دهد که هیچ موجود دیگری نمی تواند به آن جایگاه برسد.
- ۱۳- برداشت دکارت از عقل، با نگاه ابن سینا و فلاسفه مسلمان نسبت به عقل، اختلاف اساسی داشت.
- ۱۴- از نظر فیلسوفان مسلمان، استدلال عقلی، شهود و وحی، هر سه ما را در موضوعات مختلف، به حقیقت واحد و نتیجه یکسان می رسانند.
- ۱۵- گسترش مباحث اعتقادی که از قرن دوم هجری آغاز شد، کمک شایانی به شکل گیری حیات فلسفی در جهان اسلام کرد.
- ۱۶- از نظر ابن سینا، خداوند باعث می شود تا اشیاء و موجودات جهان به سوی خیر و کمال مطلوب سوق داده شوند.
- ۱۷- سهروردی آن تحقیق فلسفی که فقط متکی بر شیوه استدلالی محض باشد را گمراه کننده می داند.
- ۱۸- از نظر شیخ اشراق به ریاست رسیدن حکم متأله، از راه قهر و غلبه نیست و ممکن است گمنام باشد.
- ۱۹- ملاصدرا در هر موردی که از شهود یا وحی در حکمت خود بهره برده، از این دو منبع نه به عنوان پایه استدلال بلکه به عنوان تایید و شاهد کمک گرفته است.
- ۲۰- از نظر ملاصدرا، «وجود» عامل وحدت و «ماهیت» عامل کثرت در جهان پیرامونی ما هستند.
- ۲۱- از نظر صدر المتألهین، آنچه ما در خارج می یابیم، از آسمان و درخت و آب تا حیوان و انسان، همه مصاق وجودند البته وجودهایی متفاوت و با نقص و کمالات متفاوت.
- ۲۲- علامه طباطبائی، روش تفسیر قرآن به قرآن را از آیت الله شاه آبادی آموخته بود.
- ۲۳- دو کتاب «شیعه» و «رسالت تشیع» حاصل مذاکرات علامه طباطبائی با هانری کرین بود.

۲- جاهای خالی را با کلمات مناسب کامل کنید.

- ۱- از نظر فیلسوفان مسلمان، پس از و درک است که وقتی کودک صدایی را می‌شنود یا حرکتی را مشاهده می‌کند، به دنبال منشأ صدا و عامل حرکت بر می‌آید.
- ۲- از نظر هیوم، دلایلی که صرفاً متکی بر عقل باشند، مردودند؛ زیرا
- ۳- از نظر افلاطون، دمیورژ همان خداست، اما در مرتبه جهان و مثال خیر اشاره به خداوند دارد..
- ۴- از نظر فلاسفه مسلمان، عامل فیض رسانی به عقل انسان‌هاست و ضمناً درک مفاهیم کلی بر عهده است.
- ۵- از نظر فیلسوفان مسلمان، ایمانی ارزشمند است که
- ۶- روش ابن سینا در تحلیل مسائل فلسفی
- ۷- از دیدگاه فارابی، مهم‌ترین تفاوت مدینه فاضله با مدینه جاهله در است.
- ۸- از نظر فارابی، مقام و منزلت عقل فعال به ، مانند است نسبت به
- ۹- از نظر قطب‌الدین رازی، حکمت اشراق از آن رو اشراقی خوانده شده که
- ۱۰- از دیدگاه فلاسفه، علم و آگاهی فرشتگان از طریق نیست بلکه از طریق است.
- ۱۱- در فلسفه صدرایی، «.....» که محور فلسفه مشاء بود و «.....» که اساس فلسفه اشراق بود به هم می‌رسند و یک هویت می‌یابند.
- ۱۲- فلاسفه مسلمان به بحث معناداری حیات پس از پرداختند.
- ۱۳- امروز عقل در اروپا، به عقل تقلیل یافته است.
- ۱۴- سهروردی در کتاب حکمة الاشراق، از شیوه فراتر رفت.
- ۱۵- ابداع کننده خدانشناسی فلسفی، بود.

۳- به سوال‌های زیر پاسخ کوتاه بدهید.

- ۱- عامل اصلی توجه به عقل و عقلانیت در جهان اسلام چه بود؟
- ۲- اقسام واجب الوجود را از نظر ابن سینا بنویسید.
- ۳- از نظر ملاصدرا، وجود دو گونه است؛ آنها را نام ببرید.
- ۴- تعریف عشق از نظر ابن سینا را بنویسید.
- ۵- مؤسس حکمت مشاء در جهان اسلام چه کسی بود؟
- ۶- نظم و قانون مندی معین میان دسته‌های مختلف پدیده‌ها بیانگر کدام اصل فلسفی است؟
- ۷- اولین مبنای فارابی برای ورود به مباحث اجتماعی و فلسفه سیاسی چه بود؟
- ۸- اصل مغایرت وجود و ماهیت، پایه کدام برهان ابن سینا می‌باشد؟
- ۹- ملاصدرا در حکمت متعالیه، از کدام مشرب‌های فلسفی بهره برد؟
- ۱۰- دو مورد از ویژگی‌های «موجودات عالم عقول» را از نظر فیلسوفان الهی بنویسید.
- ۱۱- معنای اول اتفاق را بنویسید.

۴- هریک از سفرهای عرفانی عرفا، با کدام مبحث کتاب اسفار ملاصدرا مطابقت دارد؟

- الف) سفر با حق و در حق ۱- علم النفس و معاد
 ب) سفر از حق به سوی خلق ۲- افعال خدا و ربوبیت
 ج) سفر در خلق با حق ۳- توحید و صفات الهی

۵- باتوجه به فلسفه اشراقی، به سوالات زیر پاسخ دهید؟

- الف) واقعیت اشیاء چیست؟
 ب) اختلاف موجودات ناشی از چیست؟
 ج) رستگاری در چیست؟
 د) اجزای جغرافیای عرفانی اشراق را بنویسید.

۶- هریک از موارد زیر به کدام یک از کارکردهای عقل (نظری و عملی) اشاره می‌کند؟

- الف) حد اعتدال قوای سه گانه نفس
 ب) بررسی تجرد یا مادیت نفس انسان
 ج) عواملی که باعث مقاومت بدن در مقابل بیماری‌های خاص می‌شوند.

۷- عبارات زیر به ترتیب با کدام معانی اتفاق مطابق هستند؟

- الف) بارش باران در هوای آفتابی
 ب) بی اعتباری علوم
 ج) نفی علیت نخستین

۸- هریک از موارد سمت راست با کدام یک از موارد سمت چپ ارتباط دارد؟

الف) کامل‌ترین مرجع در معرفی حکمت مشاء	۱) شفا
ب) از آثار ملاصدرا	۲) اشارات
ج) نگاه تطبیقی به فلسفه	۳) شواهد الربوبیه
د) مورد استفاده ابن سینا در فهم فلسفه ارسطو	۴) اغراض ما بعدالطبیعه
ه) آخرین دیدگاه‌های ابن سینا	۵) اصول فلسفه و روش رئالیسم
	۶) جمع دو حکیم

۹- هریک از عبارات زیر اشاره به کدام یک از فروع علیت دارد؟

- الف) چو بد کردی مشو غافل ز آفات
 ب) حتمیت و لا یتخلف بودن نظام هستی.
 ج) از کوزه همان برون تراود که در اوست.

۱۰- عبارات زیر از سوی کدام فلاسفه بیان شده است؟

- الف) به جای اثبات خدا، ضرورت وجود خدا و نیاز انسان به خدا را مطرح کرد.
 ب) ایمان هدیه الهی است که خدا به انسان می‌بخشد.
 ج) پس از سیر نزولی استدلال‌های عقلی در اروپا، برخی فیلسوفان، خدا را عامل اصلی معنابخشی به زندگی معرفی کردند.
 د) درک انسان از علیت، فطری است.
 هـ) چون انسان از نظر ذاتی ممکن است نیاز به علت دارد.
 و) هر واقعیتی نیاز به علت دارد.

۱۱- هریک از موارد زیر با کدام یک از مراتب و مراحل تکاملی عقل انسان مطابقت دارد؟

- الف) فهم اینکه دو جسم همزمان در یک جا نمی‌گنجند.
 ب) برخی از گزاره‌ها با استدلال قابل اثبات‌اند.
 ج) موجود مادی یا جاندار است یا بی جان.
 د) استاد متبحر فیزیک کنکور
 هـ) ادراکات حسی
 و) ارائه برهان

۱۲- هریک از عبارات زیر که برگرفته از کتاب عدل الهی شهید مطهری هستند، به کدام یک از فلسفه‌های

مضاف ارتباط دارند؟

- الف) در قرآن از توحید گرفته تا نبوت
 ب) نبوت، امامت و زعامت
 ج) آنجا که به نبوت و تشریع و قانون مربوط می‌شود یک مقیاس و معیار قانون شناسی است.

۱۳- رابطه هریک از مفاهیم زیر با وجود، از چه نوعی خواهد بود؟

فیلی به اندازه مورچه	فرشتگان	خداوند	شریک خدا	زوج فرد	دیو
الف) ؟	ب) ؟	ج) ؟	د) ؟	ه) ؟	و) ؟

۱۴- مفاهیم زیر را تعریف کنید.

الف) علت	ب) معلول	ج) علیت
د) رابطه امکانی	ه) واجب الوجود بالغير	و) ممکن الوجود بالذات

۱۵- به سوالات زیر پاسخ کامل دهید.

- ۱- نگاه علم شیمی به آب را با نگاه فلسفی به آن، مقایسه کنید.
- ۲- دیدگاه تجربه گرایان درباره علیت را با نظر دیوید هیوم مقایسه نمایید.
- ۳- اصل امتناع اجتماع نقیضین یعنی چه؟ و چرا پدیده‌ها خود به خود به وجود نمی‌آیند؟
- ۴- علت تامه و علت ناقصه را با ذکر مثال تعریف کنید.
- ۵- برخی از فیلسوفان در عین انکار خداوند، می‌خواهند برای جهان و انسان، هدف و غایت تعیین کنند؛ این نظریه را نقد و بررسی کنید.
- ۶- برهان درجات کمال ارسطو در اثبات خدادر قالب دو مقدمه و یک نتیجه بنویسید.
- ۷- برهان دکارت در اثبات وجود خدا را در قالب دو مقدمه و یک نتیجه بنویسید.
- ۸- اصول برهان فارابی در اثبات وجود را بنویسید.
- ۹- استدلال ملاصدرا در اثبات وجود خدا را بنویسید.
- ۱۰- اندیشه فلاسفه مسلمان را با فلاسفه دوره جدید اروپا همچون دکارت و کانت و همچنین پراگماتیست‌های معنادار درباره خدا و معناداری حیات مقایسه نمایید.
- ۱۱- دیدگاه فیلسوفان مسلمان را با دیدگاه کرکگور درباره‌ی پذیرش خدا و تائید آن در زندگی انسان مقایسه کنید.
- ۱۲- برخورد کلیسا با عقل را در دوره‌های اول و دوم قرون وسطی با یکدیگر مقایسه نمایید.
- ۱۳- دیدگاه آگوست کنت و سایر تجربه گرایان اروپایی نسبت به عقل چه تاثیری بر جایگاه عقل در اروپا داشت؟
- ۱۴- شکل دوم مخالفت با عقل در جهان اسلام به چه صورت ظهور کرد و پاسخ فلاسفه مسلمان به این قضیه چه بود؟
- ۱۵- برای رفع تعارض میان دستاوردهای عقل و داده‌های وحی، چه باید کرد؟
- ۱۶- مخالفت با عقل در جهان اسلام در چه قالب‌ها و اشکالی صورت می‌گرفت؟
- ۱۷- در مورد رابطه عقل و دین چه تفاوت اساسی میان فیلسوفان مسلمان با رهبران کلیسا وجود دارد؟
- ۱۸- زمینه‌های رشد فلسفه در جهان اسلام را نام ببرید.
- ۱۹- چهارمورد از عوامل زمینه‌ساز حیات عقلی که در قرآن کریم و رفتار و گفتار رسول خدا مشاهده می‌شود را بنویسید.

- ۲۰- تفاوت اصلی مدینه فاضله و مدینه جاهله در چیست؟ توضیح دهید.
- ۲۱- از نظر ابن سینا، علت نام گذاری این عالم به «طبیعت» چیست؟
- ۲۲- چگونه طبیعت شناسی می تواند باعث خسوع و خشیت در دانشمند شود؟
- ۲۳- سهروردی جویندگان معرفت را به چهار دسته تقسیم می کند؛ آنها را نام ببرید.
- ۲۴- منابع حکمت متعالیه را بنویسید.
- ۲۵- از نظر ملاصدرا، اختلاف موجودات ناشی از چیست؟ تشبیه او را در این زمینه بنویسید.
- ۲۶- بیان میرداماد و ملاصدرا در زمینه مبحث اصالت وجود و اصالت ماهیت و تفاوت آنها را شرح دهید.
- ۲۷- اقدامات علمی و فرهنگی علامه طباطبایی را بنویسید.
- ۲۸- سبک زندگی افرادی که به نظام فکری سالم و استواری دست یافته اند را توصیف کنید.

پاسخ فلسفه دوازدهم

-۱

۱- صحیح (ص ۶)	۲- صحیح (ص ۹)	۳- غلط (ص ۴)	۴- غلط (ص ۱۰)
۵- غلط (ص ۱۵)	۶- صحیح (ص ۱۶)	۷- غلط (ص ۱۲)	۸- غلط (ص ۱۸)
۹- صحیح (ص ۲۵ و ۲۶)	۱۰- غلط (ص ۲۳)	۱۱- غلط (ص ۲۶)	۱۲- غلط (ص ۳۲)
۱۳- صحیح (ص ۵۷)	۱۴- غلط (ص ۶۴)	۱۵- غلط (ص ۷۳)	۱۶- غلط (ص ۸۱)
۱۷- غلط (ص ۸۳)	۱۸- صحیح (ص ۸۵)	۱۹- صحیح (ص ۹۱)	۲۰- غلط (ص ۹۶)
۲۱- صحیح (ص ۹۳)	۲۲- غلط (ص ۱۰۳)	۲۳- صحیح (ص ۱۰۶)	

-۲

- ۱- شکل‌گیری ذهن کودک - اصل امتناع اجتماع نقیضین (ص ۱۷)
- ۲- عقل اساساً ادراک مستقل از حس و تجربه ندارد. (ص ۳۰)
- ۳- خلق - ذات (ص ۳۲)
- ۴- عقل فعال - عقل فعال (ص ۶۳)
- ۵- پشتوانه عقلی داشته باشد. (ص ۶۵)
- ۶- عقلی و استدلالی (ص ۷۹)
- ۷- هدف (ص ۷۷)
- ۸- انسان - آفتاب - چشم (ص ۶۳)
- ۹- از ظهور و انوار عقلی و تابش آنها بر نفس انسان‌های کامل به دست می‌آید. (ص ۸۴)
- ۱۰- استدلال و کنارهم گذاشتن مفاهیم - شهود (ص ۵۴)
- ۱۱- وجود - نور (ص ۹۶)
- ۱۲- اثبات وجود خدا (ص ۴۷)
- ۱۳- تجربی (ص ۵۷)
- ۱۴- مشائیان (ص ۸۳)
- ۱۵- افلاطون (ص ۳۱)

-۳

- ۱- قرآن کریم و سیره معصومین (ص ۶۰)
- ۲- واجب الوجود بالذات - واجب الوجود بالغير (ص ۴۵)
- ۳- وجود بی نیاز و غیر وابسته - وجودهای نیازمند و وابسته (ص ۴۵)
- ۴- همین اشتیاق ذاتی و ذوق فطری را که سبب بقای ممکنات و مخلوقات است، عشق می‌نامیم. (ص ۴۸)
- ۵- فارابی
- ۶- سنجیت علت و معلول (ص ۲۰)
- ۷- انسان موجودی مدنی بالطبع است. (ص ۷۶)

- ۸- برهان وجوب و امکان (ص ۶)
- ۹- فلسفه مشاء و فلسفه اشراق (ص ۹۰)
- ۱۰- از ماده و جسم مجردند - در قید زمان و مکان نیستند - در افعال خود به ابزارهای مادی نیاز ندارند - علم آنها شهودی است - با حواس ظاهری قابل درک نیستند. (ص ۵۴)
- ۱۱- میان پدیده‌ها و علل آنها رابطه ضروری وجود ندارد؛ مثلاً چه بسا همه عوامل پیدایش باران موجود باشد، اما باران نیارد و چه بسا بدون وجود ابرو بدون هیچ علتی، خود به خود باران بیارد. (ص ۲۴)
- ۴-

الف) (۳) ب) (۲) ج) (۱) (ص ۹۰ و ۹۱)

۵-

- الف) نور ب) شدت و ضعف نورانیت آنها ج) وصول کامل به نورالانوار
- د) مغرب کامل شامل ظلمت و تاریکی و عالم ماده - مغرب وسطی ترکیبی از نور و ظلمت - مشرق شامل نور محض و فرشتگان مقرب (ص ۸۴)

۶- الف) عملی	ب) نظری	ج) نظری (ص ۵۵)
۷- الف) اول	ب) دوم	ج) سوم (ص ۲۴)
۸- الف) شفا	ب) شواهد الربوبیه	ج) اصول فلسفه و روش رئالیسم
د) اغراض مابعدالطبیعه	ه) اشارات و تنبیهات	
۹- الف) سنخیت	ب) ضرورت	ج) سنخیت (درس ۳)
۱۰- الف) کانت	ب) کرکگور	ج) کاتینگهام (د) دکارت
ه) ابن سینا	و) راسل (درس ۳ و ۶)	
۱۱- الف) عقل بالملکه	ب) عقل بالفعل	ج) عقل بالملکه (د) عقل بالمستفاد
ه) عقل بالقوه	و) عقل بالمستفاد (ص ۶۴ و ۶۵)	
۱۲- الف) فلسفه دین	ب) فلسفه دین و فلسفه سیاست	
ج) فلسفه دین و فلسفه فقه (ص ۱۱۰)		

- ۱۳- الف) ممکن الوجود ب) ممکن الوجود ج) واجب الوجود
- د) ممتنع الوجود پ) ممتنع الوجود ه) ممکن الوجود (ص ۱۱)
- ۱۴- الف) چیزی است که به چیز دیگر وجود می‌دهد و آن چیز را به وجود می‌آورد.
- ب) معلول آن چیزی است که وجودش را از چیز دیگر می‌گیرد یعنی در وجود خود نیازمند به دیگری است.
- ج) رابطه وجود بخشی میان علت و معلول را علیت می‌گویند.
- د) یعنی وجود محمول برای موضوع خود ضروری نیست و هم می‌تواند این محمول را بپذیرد و هم می‌تواند نپذیرد یعنی برای موضوع خود حالت امکان دارد.
- ه) آن دسته از ممکن الوجودهای که به واسطه یک علت، از حالت تساوی نسبت به وجود و عدم خارج شده‌اند و وجود برای آنها ضروری گشته است مثل همه اشیایی که موجودند: انسان، درخت، حیوان

و) یعنی رابطه محمول با وجود، رابطه امکانی است؛ هم می‌تواند موجود باشد و هم می‌تواند موجود نباشد به عبارت دیگر، نسبت آن با وجود و عدم، مساوی است. (درس ۲ و ۳)

۱۵-

۱- از نگاه علم شیمی، آب ترکیبی از دو عنصر اکسیژن و هیدروژن است و این نکته را از طریق یک آزمایش ساده به دست می‌آوریم اما از نگاه فلسفی، آب، موجودی واحد است که انسان، دو معنا و دو مفهوم مختلف چیستی و هستی را از همین یک موجود به دست می‌آورد؛ یعنی در خارج دو امر جداگانه به نام «آب» و «وجود» نداریم. (ص ۴)

۲- هر دو معتقدند که هر چیزی را باید براساس حس و تجربه تحلیل کرد و راه شناخت واقعیات، حس و تجربه است. تجربه‌گرایان معتقدند که انسان از طریق حس، توالی یا همزمانی پدیده‌ها را مشاهده می‌کند و رابطه ضروری میان علت و معلول را در می‌یابد و از این طریق، رابطه علیت را درک می‌کند و بنا می‌نهد اما هیوم معتقد است که رابطه ضروری میان علت و معلول یک موضوع حسی نیست و آن را نمی‌توان از طریق مشاهده حسی و تجربه به دست آورد. هیوم می‌گوید برای تکرار دو حادثه متوالی در ذهن چنین منعکس می‌شود که یک رابطه ضروری میان آن دو حادثه وجود دارد. او این انعکاس ذهنی را «تداعی» می‌نامد و می‌گوید تداعی علیت چیزی جز یک حالت روانی ناشی از توالی و پشت سرهم آمدن پدیده‌ها نیست. (ص ۱۶ و ۱۷)

۳- یعنی وجود یک چیز با عدم آن جمع نمی‌شود؛ یک چیز، نمی‌تواند هم موجود باشد و هم موجود نباشد. یک چیز نمی‌تواند هم خودش باشد و هم غیر خودش. پدیده‌ها خود به خود به وجود نمی‌آید؛ زیرا این که چیزی خودش به خودش وجود بدهد، به معنای آن است که چیزی که نیست، قبلاً باشد تا بتواند خودش را به وجود بیاورد. (ص ۱۸)

۴- در مواردی که معلول، از مجموعه‌ای از عوامل پدید می‌آید، هریک از عوامل را «علت ناقصه» و مجموعه عوامل را «علت تامه» می‌نامند مثلاً برای رویش یک گیاه به عواملی همچون آب، خاک، بذر، کود شیمیایی، نور و ... نیاز داریم؛ به هر یک از اینها می‌گویند علت ناقصه و به همه آنها که باعث ایجاد گیاه می‌شوند می‌گویند علت تامه. (ص ۲۵)

۵- قبول غایت برای اشیاء و پدیده‌های جهان، وقتی امکان پذیر است که آن غایت، قبل از پیدایش اشیاء مشخص شده باشد تا اشیاء متناسب با آن هدف و آن غایت ساخته شده و پدید آمده باشند تا به سوی آن حرکت نمائید و تکامل یابند و چنین غایت و هدفی، بدون قبول خداوند امکان پذیر نیست. (ص ۲۶)

۶- مقدمه ۱: در این جهان موجوداتی وجود دارد که نسبت به هم خوبتر و بهتر هستند.

مقدمه ۲: هر جا که یک خوبتر و بهتر هست، خوبترین و بهترین نیز هست.

نتیجه: در این جهان موجودی هست که از همه خوبتر و بهترین است. (ص ۳۳)

۷- مقدمه ۱: من تصویری دارم از خالق که حقیقت نامتناهی دارد.

مقدمه ۲: تصور وجود نامتناهی نمی‌تواند از یک موجود متناهی ناشی شده باشد.

نتیجه: پس یک موجود نامتناهی هست که این تصور از او ناشی شده و در من قرار داده شده است. (ص ۳۵)

۸- الف) در جهان پیرامون ما اشیایی هستند که وجودشان از خودشان نیست و معلول چیزهای دیگرند.

ب) هر چیزی که وجودش از خودش نباشد، علتی مقدم بر خود دارد که به او وجود می‌دهد.

ج) اگر معلولی که اکنون موجود است علتی داشته باشد. (ص ۴۳) که آن علت هم خودش معلول باشد، به ناچار این معلول هم علت دیگری دارد. اما این سلسله علت‌ها نمی‌تواند تا بی‌نهایت ادامه داشته باشد.

- ۹- الف) به موجودات پیرامون خود که نگاه می‌کنیم، می‌بینیم که وجودشان عین وابستگی و نیاز به دیگری است.
 ب) موجودات وابسته باید به وجودی متصل باشند که آن موجود در ذات خود، نیاز به غیر نداشته باشد.
 ج) پس موجودات این جهان وابسته به موجودی بی‌نیاز هستند. پس وجود دو گونه است: ۱- وجود بی‌نیاز و غیر وابسته
 ۲- وجودهای نیازمند و وابسته (ص ۴۶)
- ۱۰- دکارت و کانت معتقد بودند در صورتی زندگی معنادار می‌شود که از پشتوانه‌ی قبول خداوند برخوردار باشند. از این رو تلاش می‌کردند که پایه‌های عقلی اعتقاد به خدا را در میان مردم استوار سازند.
 پراگماتیست‌های معنادار مثل جیمز و برگسون در عین اعتقاد به خدا، به جای ذکر دلایل اثبات خدا، به رابطه میان اعتقاد به خدا و معناداری زندگی توجه کردند و معتقد بودند که زندگی بدون اعتقاد به خدا، دچار خلأ معنایی و پوچی آزاردهنده خواهد بود. فلاسفه مسلمان معتقد بودند باید ابتدا وجود خدا را از طریق عقل پذیرفت و سپس با وی ارتباط معنایی برقرار کرد. (ص ۳۷ و ۳۸ و ۴۷)
- ۱۱- از نظر کرکگور ایمان به خدا از راه برهان عقلی حاصل نمی‌شود و بیشتر از ناحیه لطف الهی است. اما فلاسفه مسلمان معتقدند که برهان عقلی می‌تواند مقدمه ایمان به خدا قرار گیرد. (ص ۳۸ و ۴۷)
- ۱۲- در دوره اول قرون وسطی (قرن ۳ تا ۹) بزرگان کلیسا دخالت و چون و چرا کردن عقل را عامل تضعیف ایمان می‌دانستند و عقل را امری شیطانی می‌پنداشتند و در برابر استدلال‌های عقلی می‌ایستادند و می‌گفتند که ایمان قوی از آن کسی است که در برابر چون و چراهای عقل بایستند و در ایمان خود استوار بماند اما در دوره دوم (قرن ۱۰ تا ۱۳) فیلسوفان مسیحی تحت تأثیر مطالعه کتاب‌های ابن سینا و ابن رشد به عقل و تبیین عقلانی مسائل دینی روی آوردند اما از آنجا که توجه به عقل با مبانی کلیسا سازگار نبود، این توجه به تدریج به گسترش عقل گرایی و به حاشیه رفتن دین انجامید. (ص ۵۶ و ۵۷)
- ۱۳- توانایی عقل محدود به امور تجربی و حسی گردید. اثبات اموری مانند ماوراء الطبیعه و حقیقت روحی و معنوی انسان و جهان، ناممکن شمرده شد. امروزه عقل به عقل تجربی تقلیل پیدا کرد و ردّ و اثبات منطقی و عقل به حوزه ریاضیات محدود شده است. (ص ۵۷)
- ۱۴- شکل دوم مخالفت با عقل به صورت مخالفت با فلسفه ظهور کرد به گونه‌ای که عده‌ای معتقد بودند که دانش فلسفه از یونان وارد جهان اسلام شده و در بردارنده عقاید کسانی مثل سقراط و افلاطون است که مغایر با اسلام بودند. پاسخ فلاسفه مسلمان به آنها این بود که جدا از اینکه بسیاری از آرای سقراط و افلاطون با آموزه‌های اسلام سازگاری دارد، باید توجه کنیم که فلسفه شاخه‌ای از معرفت است که هر فردی از هر ملت و نژادی می‌تواند وارد آن شود. ضمناً معیار درستی یک اندیشه، استدلال است و نه ملیت و نژاد آن. (ص ۶۲)
- ۱۵- الف) تلاش علمی خود را افزایش دهیم. ب) از دانش دیگران بهره ببریم. (ص ۶۶)
- ۱۶- الف) تنگ و محدود کردن دایره اعتبار و کارآمدی عقل در عین پذیرش آن.
 ب) مخالفت با فلسفه و منطق، تحت عنوان دستاوردی یونانی و غیراسلامی. (ص ۶۰)
- ۱۷- رهبران کلیسا به خصوص در دوره اول، مخالف سرسخت عقل بودند و میان ایمان دینی و عقل تضاد می‌دیدند اما فلاسفه مسلمان معتقد به همراهی عقل و دین بودند. (ص ۶۷)

۱۸- الف) دعوت قرآن و پیامبر اکرم به خردورزی (ب) گسترش مباحث اعتقادی میان مسلمانان (ج) نهضت ترجمه متون (ص ۷۲ و ۷۳)

۱۹- الف) ارزش قائل شدن برای اصل تفکر و خردورزی

(ب) تکریم علم به عنوان ثمره تفکر

(ج) تکریم احترام پیوسته عالمان

(د) طرح مباحث علمی، عقلی و فلسفی

(ه) مذمت پیوسته نادانی و جهل

(پ) دعوت به یادگیری علم و دانش ملتها و تمدن‌های دیگر (ص ۷۲)

۲۰- تفاوت اصلی این دو مدینه در هدف است. هدف مدینه فاضله، سعادت دنیوی و اخروی و هدف مدینه جاهله، سلامت جسم و فراوانی لذات دنیوی است. (ص ۷۷)

۲۱- اجزای این عالم، هر کدام طبع و ذات خاصی دارند که منشأ حرکات و تغییرات اجزا و افراد عالم طبیعت می‌باشد. (ص ۸۰)

۲۲- از نظر ابن سینا، تأمل در رابطه طبیعت با ماوراء طبیعت و خدا در کنار تحقیق در روابط میان پدیده‌ها، دانشمند و محقق را از ظاهر پدیده‌ها عبور می‌دهد و به باطن آنها می‌رساند؛ آنها را به خشوع در برابر حق می‌رساند و مصداق آیه «انما یخشی الله من عباده العلما» می‌سازد. (ص ۸۱)

۲۳- الف) آنان که به تازگی شوق معرفت یافته‌اند.

(ب) آنان که در فلسفه استدلالی به کمال رسیده‌اند ولی از ذوق و عرفان بهره‌ای ندارند.

(ج) آنان که به فلسفه استدلالی توجهی ندارند و فقط تصفیه نفس می‌کنند و به شهود دست یافته‌اند.

(د) آنان که هم در صور برهانی به کمال رسیده‌اند و هم به اشراق و عرفان دست یافته‌اند. اینان حکم متأله هستند و بهترین دسته هستند. (ص ۸۵)

۲۴- الف) فلسفه مشاء به خصوص اندیشه‌های مستدل ابن سینا. (ب) حکمت اشراق، اندیشه‌های سهروردی

(ج) عرفان اسلامی به خصوص اندیشه‌های ابن عربی. (د) تعالیم قرآن و احادیث منقول از رسول خدا و ائمه اطهار (ص ۹۱)

۲۵- اختلاف موجودات ناشی از شدت و ضعف مرتبه وجودی آنهاست. در مقام تشبیه، این حقیقت واحد، مانند یک کانون نور درخشان است که اشعه آن به میزانی که از کانون دور می‌شوند، ضعیف و ضعیف‌تر می‌شوند و همین اختلاف در شدت و ضعف، سبب تمایز آنها از یکدیگر و پیدایش کثرت در آن می‌گردد. (ص ۹۵)

۲۶- میرداماد معتقد بود که آن امر واقعی و خارجی، مصداق ماهیت است نه وجود یعنی آنچه واقعی است ماهیت است نه وجود. پس اصالت با ماهیت است و وجود، صرفاً یک مفهوم انتزاعی ذهنی و اعتباری است. اما ملاصدرا موضعی دیگر گرفت و گفت وجود است که اصیل و واقعی است. واقعیت خارجی ما بازاء وجود است پس اصالت با وجود است. (ص ۹۳)

۲۷- الف) تدریس فلسفه ناظر بر مسائل روز فلسفی. (ب) احیای تدریس و تفسیر قرآن کریم. (ج) ارتباط با مراکز دانشگاهی و فرهنگی. (د) تربیت شاگردان (ص ۱۰۴ و ۱۰۵ و ۱۰۶)

۲۸- گروهی از افراد، هم ریشه درخت فکری خود را به درستی انتخاب کرده‌اند و پایه‌های استواری برای نظام فکری خود ساخته‌اند و هم با دقت و تأمل فراوان و با عقلانیت بالا، شاخ و برگ‌های سالم و قوی و استواری از آن ریشه استخراج کرده‌اند. (ص ۱۰۹)